De architectuur van het maaiveld

F. W. van Voorden

Bij de bewaring van cultuur uit heden en verleden is de aandacht in Nederland vooral gericht op onderwerpen en thema's betreffende de gebouwde omgeving, in het bijzonder het stedelijk gebied. Architectonische en stedebouwkundige prestaties uit het verleden worden ontdekt, beschreven en beschermd, en krijgen zodoende een plaats in de hedendaagse cultuur. Oud en nieuw vormen samen onze gebouwde omgeving. Het maaiveld is in het stedelijk gebied gereduceerd tot ordenend schema voor de situering van gebouwen en (open)bare ruimten. Het is tegelijkertijd een scheidingslaag tussen de cultuurelementen boven en onder de grond, tussen het bodemarchief en het gebouwd archief. Het maaiveld wordt nauwelijks meer ervaren als deel van het oorspronkelijke landschap, zelfs niet in de groengebieden van de stad die door inrichting en beheer zijn losgemaakt van de geschiedenis ter plaatse. Het zijn gecultiveerde kavels waarin de natuur volgens een vastomlijnd ontwerp aanwezig mag zijn.

In het buitengebied, het cultuurlandschap, is de betekenis van het maaiveld voor de cultuurgeschiedenis vaak niet anders dan in het stedelijk gebied. Het is een ondergrond en een kader voor bouwkundige objecten: voor boerderijen, buitenplaatsen, vestingwerken en civieltechnische werken. En het is, noodzakelijkerwijs, de drager en voedingsbodem voor de nog resterende natuur.

De realiteit van verstedelijking is onontkoombaar. En dus is het begrijpelijk dat het bouwkundige element veel aandacht krijgt. Het is echter niet juist dat daarbij de natuurlijke context, te weten het landschap, het water, de bodem en de lucht/het licht, op de achtergrond raakt. Deze natuurlijke elementen zijn onmisbaar om de essentie van de cultuur, ook die van stedebouw en architectuur, te ervaren.

Het internationale symposium 'The Authentic Garden' dat onlangs in Leiden is gehouden naar aanleiding van het vierhonderd-jarig bestaan van de Leidse Hortus Botanicus confronteert ons met de eenzijdigheid van het tegenwoordige cultuurbeheer, waarin de materiële cultuur zo dominant is geworden, en waarbij het landschap wordt gezien als een verzameling fragmenten, zonder oog voor de oorspronkelijke samenhang die de natuur biedt.

De bijdragen in dit nummer van het Bulletin maken iets duidelijk van de bijzondere architectuur van het maaiveld: ontmoetingsvlak van verschillende disciplines (Hacquebord), vindplaats van cultuurgeschiedenis en tuinarchitectuur (Sieger) en bodemarchief ('Verborgen steden'). Het maaiveld verbergt het 'verleden' (Franssen) en draagt de 'geschiedenis' (Kossmann). Het is als het ware een geografische boekhouding van hetgeen we hebben geleend van de natuur.
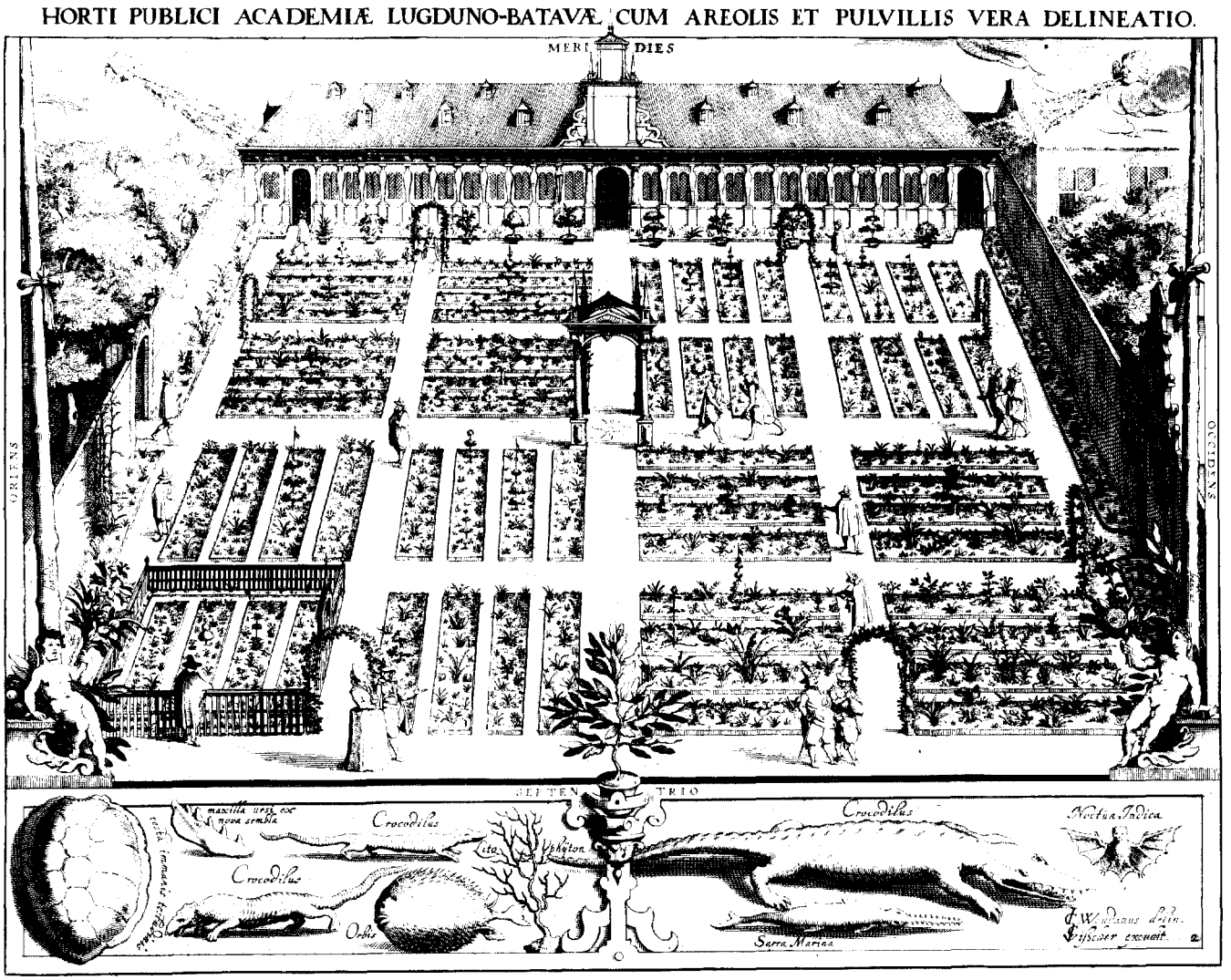
Plattegrond van de Clusiustuin, vervaardigd door I. C. Woudanus in 1610 (foto Kunsthistorisch Instituut der Rijksuniversiteit Utrecht, neg. blad, 1691-10).